

# Een schets van de economische ontwikkeling van Weert, 1945-1985

door Jan Damen

## INLEIDING

De economische ontwikkeling van Weert gedurende de na-oorlogse periode heeft voor een belangrijk deel in het teken gestaan van de ontwikkeling en bevordering van het industrialisatieproces.

Een eerste aanzet daartoe was reeds gegeven in de periode 1900-1940. Deze vooroorlogse periode kan getypeerd worden als een fase uit de economische geschiedenis van Weert, waarin zich de geleidelijke overgang van agrarische naar industriële samenleving voltrok. Een overgang, die enkele decennia later plaatsvond dan in de meer centraal gelegen delen van Nederland en vergezeld ging van enkele vernieuwingen en veranderingen in de Weerder samenleving, die de basis hebben gelegd voor het toekomstige industrialisatieproces: de komst van de gasfabriek en het bankwezen, de oprichting van de Kamer van Koophandel en de opening van de spoorlijn Eindhoven-Weert in 1913.<sup>1</sup> Met name door de opening van genoemde spoorlijn geraakte Weert uit zijn geïsoleerde geografische positie en ontstond een rechtstreekse verbinding met Noord-Brabant en het centrum van Nederland. De weg voor een industriële ontwikkeling stond open en de doorbraak van het tot dan toe nagenoeg uitsluitend agrarisch karakter van de gemeente was nog een kwestie van tijd.



*De opening van de spoorlijn Eindhoven-Weert in 1913.*

Gelet op het sterk dominerende karakter van de agrarische sector in de lokale economie stond het industrialisatieproces in die periode in nauwe relatie met en kwam voor een belangrijk deel voort uit de agrarische sector. Van een autonome industriële ontwikkeling was destijds op slechts zeer beperkte schaal sprake, hoewel daartoe een eerste aanzet werd gegeven door o.a. de vestiging van tricotagefabriek Beeren in 1920, de Lucifersfabriek in 1935 en het reparatiebedrijf "Unicum" in 1933.<sup>2</sup>

De oorlogsjaren 1940-1945 betekenden een duidelijke onderbreking, maar vormden tevens een zekere kentering in het industrialisatieproces. In de periode na 1945 kwam het accent in het economisch beleid namelijk nagenoeg uitsluitend te liggen op de ontwikkeling en stimulering van het proces van autonome industriële groei.

Verklaarbaar gezien het feit, dat de maatschappelijke en sociaal-economische oriëntering, waartoe W.O. II had geleid, noodzaakte tot een algehele bezinning op de vraag op welke wijze richting diende te worden gegeven aan de wederopbouw en een basis kon worden gelegd voor een autonome industriële ontwikkeling.

Verklaarbaar ook tegen de achtergrond van de Weertse situatie, waarin de agrarische sector onvoldoende mogelijkheden bood om aan een snel groeiende beroepsbevolking werkgelegenheid te bieden.

De na-oorlogse industriële ontwikkeling van Weert kan echter zeker niet als een ononderbroken proces gezien worden. In de periode tussen 1945 en 1985 zijn namelijk diverse momenten te onderkennen, die sterk hebben ingegrepen in de richting van deze ontwikkeling.

Op basis van deze momenten kunnen in deze na-oorlogse periode 3 fasen worden onderscheiden, samenvallend met de volgende tijdvakken: 1945-1959, 1959-1970 en 1970-1985.

De beschrijving van de na-oorlogse industriële ontwikkeling van Weert zal aan de hand van deze driedeling plaatsvinden.

### FASE 1: 1945-1959

In de inleiding werd reeds gesteld, dat de aanzet voor een versterkte autonome industriële ontwikkeling mede werd ingegeven door de noodzaak werkgelegenheid te creëren voor een snel groeiende beroepsbevolking. De agrarische sector, die in de overgangsfase naar het industriële tijdperk in toenemende mate in betekenis afnam, bood onvoldoende arbeidsmogelijkheden om deze groei te kunnen opvangen. In de jaren tussen 1930-1947 en 1947-1959 nam de beroepsbevolking respectievelijk toe van 5851 tot 8206 en van 8206 tot 12.000.<sup>3</sup>

Deze toename is geheel terug te voeren tot de demografische ontwikkeling, die Weert vanaf 1925 heeft doorgemaakt en die gekenmerkt wordt door een sterk toenemend geboorteniveau vanaf 1925 in combinatie met een drastische daling van het sterftecijfer vanaf 1900 (1900:15.1 / 1945:8.5).<sup>4</sup>

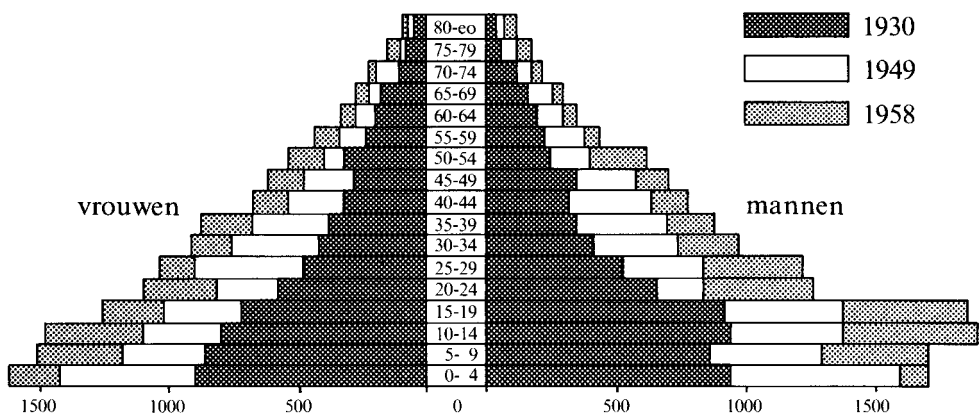
De combinatie van deze factoren leidde tot een relatief snelle bevolkingsgroei, die vooral na 1935 de demografische ontwikkeling in Limburg en Nederland in belangrijke mate is gaan overtreffen. Een indicatie van het tempo en de omvang van de bevolkingsontwikkeling in Weert kan worden ontleend aan tabel 1., waarin het verloop van de bevolkingsgroei vanaf 1925 is opgenomen in vergelijking met die van Limburg en Nederland.

Tabel 1: Het verloop van de bevolkingsgroei in Weert (absoluut en index), Limburg en Nederland vanaf 1925. (Index: 1925 = 100)<sup>5</sup>.

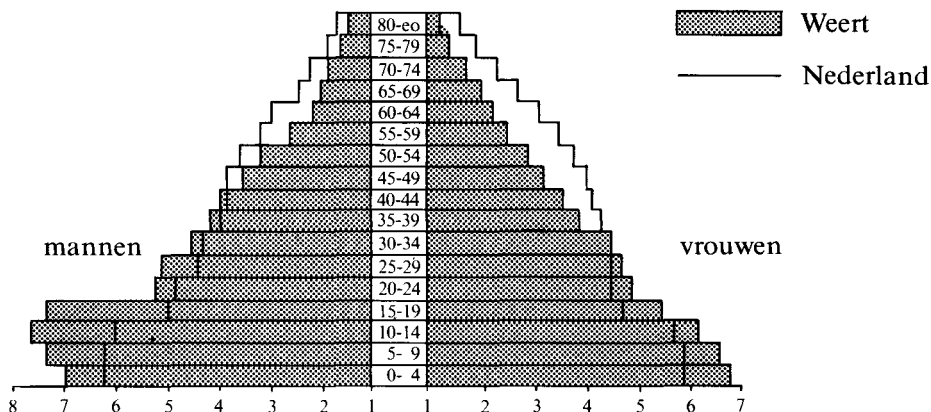
1-1-	Weert		Limburg	Nederland
	abs.	index	index	index
1925	12.959	100	100	100
1930	14.144	109	113	107
1935	15.801	122	122	114
1940	17.350	134	126	120
1945	20.013	154	138	126
1950	22.673	175	150	137
1955	25.707	198	165	146
1960	28.959	223	182	156
1965	33.271	257	198	166
1970	35.657	275	207	177
1973	36.092	279	214	184
1975	36.850	284	216	187
1980	38.464	297	222	194
1985	39.327	303	225	199
1986	39.542	305	226	200
1987	39.792	307		

De demografische doorbraak na 1935 in Weert leidde tot een sterke verbreding van de basis van de bevolkingsopbouw, met een forse toename van het aantal 0-20-jarigen, die in de daarop volgende periode een omvangrijk potentieel aan nieuwe arbeidskrachten zullen gaan vormen. De consequenties van deze demografische doorbraak voor de bevolkingsopbouw van Weert, ook ten opzichte van de bevolkingsontwikkeling in Nederland zijn in de volgende grafieken weergegeven.

Grafiek 1: De bevolkingsopbouw van Weert op 31 december 1930, 1949 en 1958 (absolute aantallen).<sup>6</sup>



Grafiek 2: De bevolkingsbouw van Weert en Nederland op 31 december 1958 (in %)<sup>7</sup>



Tabel 2: De werkgelegenheidsontwikkeling naar sector voor mannen en vrouwen, 1930-1959.<sup>8</sup>

jaar	sector	werkgelegenheid					
		mannen		vrouwen		totaal	
		abs.	% aand.	abs.	% aand.	abs.	% aand.
1930	industrie	1000	30.5	263	14.5	1263	25
	landbouw	1330	40.5	930	51.3	2260	45
	diensten	950	29	620	34.2	1575	30
	totaal	3280		1813		5098	
1940	industrie	2300	47	290	15	2590	37
	landbouw	1310	27	930	45	2240	32
	diensten	1290	26	820	40	2110	31
	totaal	4900		2040		6940	
1947	industrie	2510	48	450	18	2960	38
	landbouw	1290	24	920	37	2210	29
	diensten	1480	28	1100	45	2580	33
	totaal	5280		2470		7750	
1959	industrie	3825	56	1300	40	5125	50
	landbouw	900	13	900	26	1800	18
	diensten	2150	31	1200	34	3350	32
	totaal	6875		3400		10275	

Als gevolg van de geschetste demografische ontwikkeling en de daaruit voortvloeiende groei van de beroepsbevolking c.q. het arbeidsaanbod, ontstaat er een voortdurende druk op de arbeidsmarkt. Hoewel de industriële sector vanaf 1930, maar vooral na 1945 een niet onaanzienlijke groei had doorgemaakt, bleek deze groei van onvoldoende omvang om zowel de toename van het arbeidsaanbod als de uitstoot van arbeidskrachten uit de agrarische sector te kunnen opvangen. In tabel 2 is een overzicht opgenomen van de werkgelegenheidsontwikkeling tussen 1930 en 1959 en het aandeel van de diverse sectoren daarin.

Het totale werkgelegenheidsaanbod is tussen 1930 en 1959 met 5177 arbeidsplaatsen toegenomen. In absolute zin komt deze toename voor rekening van zowel de industriële als de dienstensector bij een gelijktijdige afname van het werkgelegenheidsaanbod in de agrarische sector.

Wordt daarentegen gekeken naar het verloop in het aandeel van de 3 betrokken sectoren in de werkgelegenheidsontwikkeling tussen 1930 en 1959, dan komt deze toename nagenoeg volledig voor rekening van de industriële sector. Het aandeel van de dienstensector blijft gedurende die periode constant, terwijl het aandeel van de agrarische sector fors daalt.

Op grond van deze cijfers kan worden geconstateerd, dat het proces van industrialisatie in deze periode goed op gang is gekomen. Desalniettemin blijft dit proces van onvoldoende omvang om de groei van de beroepsbevolking te kunnen opvangen. Een vergelijking van de omvang van de beroepsbevolking met de omvang van het werkgelegenheidsaanbod op de respectievelijke peildata 1930, 1947 en 1959 wijst uit, dat in de tussenliggende periode het tekort aan arbeidsplaatsen is opgelopen van 753 in 1930 (1947 = 456) tot 1725 in 1959. Dit tekort leidde tot een sterk uitgaande pendel, die in 1959 een omvang had aangenomen van 1487 personen (waarvan 1341 mannen).<sup>9</sup> De werkloosheid bedroeg in datzelfde jaar 238 personen, hetgeen neerkwam op 28,6% van de afhankelijke beroepsbevolking. Dit cijfer werd overigens voor het belangrijkste deel bepaald door de werkloosheid onder de mannelijke beroepsbevolking in de industriële sector. Van werkloosheid onder de vrouwelijke beroepsbevolking was niet of nauwelijks sprake, hetgeen verklaard kan worden op grond van het feit, dat ondernemers traditioneel meer geïnteresseerd waren in de goedkopere vrouwelijke arbeidskrachten.

Een van de belangrijkste oorzaken, die ten grondslag hebben gelegen aan het naar verhouding achterblijven van deze industriële ontwikkeling was gelegen in het feit, dat deze ontwikkeling te sterk ingebed is geweest in de agrarische structuur van Weert en zijn regio.

Kenmerkend voor deze agrarische structuur waren een hoog geboorteniveau enerzijds en het ontbreken van een wervend industrieel klimaat anderzijds. Beide kenmerken dreigden elkaar in toenemende mate negatief te beïnvloeden. Een hoog geboorteniveau, leidend tot een sterke groei van de beroepsbevolking, noodzaakte tot het scheppen van voldoende vooral industriële arbeidsplaatsen. Het ontbreken van een wervend industrieel klimaat bood daartoe echter onvoldoende mogelijkheden.

Ondernemers, geplaatst voor een vestigingsplaatskeuze, verkozen doorgaans eerder het industrieel vestigingsklimaat in of nabij de Randstad boven het agrarische klimaat van de "provincie".

Een problematiek, waarmee nagenoeg alle buiten de Randstad gelegen provincies zich voelden geconfronteerd, maar die niet in staat waren om deze op eigen kracht te doorbreken.

Deze situatie dreigde te leiden tot een sterke onevenwichtigheid in de economische ontwikkeling van Nederland met een sterke concentratie van economische activiteiten in één deel van het land en een tekort daaraan in de andere delen. Deze onevenwichtigheid is in het midden van de jaren vijftig door het rijk onderkend en heeft aanleiding gegeven tot het ontwikkelen van een regionaal industrialisatiebeleid.

Dit beleid was erop gericht de industriële ontwikkeling in die gebieden, waar als gevolg van een sterke bevolkingsgroei en hoge werkloosheid de economische ontwikkeling stagneerde, te bevorderen.

Een van de maatregelen, die daarvoor werd gehanteerd, betrof de "Premie- en prijsreductieregeling Bevordering industrialisatie ontwikkelingskernen".

Door middel van deze regeling wilde de regering de industriële vestiging in de ten behoeve van de zgn. stimuleringsgebieden aangewezen ontwikkelingskernen stimuleren. De regeling bestond uit:<sup>10</sup>

- een premiëregeling voor bedrijfsgebouwen. Deze regeling kon in beginsel worden toegepast in geval van stichting van nieuwe, permanente bedrijfsgebouwen voor de vestiging of uitbreiding van industriële bedrijven in de als ontwikkelingskern aangewezen plaatsen. De uitkering van de premie geschiedde rechtstreeks aan de betrokken ondernemer;

- de prijsreductieregeling. Deze regeling kon in beginsel worden toegepast in geval van uitgifte van daartoe aangewezen bouwrijp gemaakte en geoutilleerde industrieterreinen voor de bouw van permanente industriegebouwen. De prijsreductieregeling werd rechtstreeks aan de gemeente uitgekeerd na aanwijzing en vaststelling van de grondprijs van de daarvoor in aanmerking komende industrieterreinen door de minister van Economische Zaken.

De "Premie- en prijsreductieregeling" is op 16 april 1959 van kracht geworden en op 17 april 1959 van toepassing verklaard op Weert, als enige primaire ontwikkelingskern in Limburg.

Naast genoemde regeling trachtte het rijk in de aangewezen ontwikkelingskernen door middel van maatregelen in de meer indirecte sfeer het industrieel klimaat te bevorderen. Deze maatregelen waren vooral gericht op de verbetering en versterking van de materiële en sociale infrastructuur.

Met de aanwijzing van Weert als primaire ontwikkelingskern treedt er een nieuwe fase in in het economisch ontwikkelingsproces van de gemeente en lijken de voorwaarden aanwezig om de industrialisatie een nieuwe impuls te geven.

## FASE 2: 1959 - 1970

Deze fase bestrijkt de periode, waarin de "Premie- en prijsreductieregeling" van toepassing is geweest op Weert, van 17 april 1959 tot 15 augustus 1971.

Direct na de aanwijzing van Weert als primaire ontwikkelingskern werd op 1 mei 1959 door het gemeentebestuur een "Plan voor industriebevordering"<sup>11</sup> gepresenteerd. Dit plan had betrekking op een tweetal zaken. In de eerste plaats werden 7 industrieterreinen aangewezen, waarvoor de toepassing van de "Premie- en prijsreductieregeling" wenselijk werd geacht. In de tweede plaats werd een overzicht gegeven van projecten, waarvan uitvoering noodzakelijk werd geacht ter verbetering en versterking van de materiële en sociale infrastructuur en daarmee ter verbetering en versterking van het industrieel vestigingsklimaat. De presentatie van de infra-

strukturele projecten paste in het ontwerp 5 jarenplan van de provincie Limburg, 1960 t/m 1964, met betrekking tot "Maatregelen ter bevordering van de infrastructuur in het Probleemgebied Noordelijk Limburg en Midden-Limburg ten westen van de Maas".<sup>12</sup> Dit 5 jarenplan is op 27 februari 1960 door Gedeputeerde Staten van Limburg vastgesteld.

Uitvoering gevend aan het "Plan voor Industriebevordering", ook wel "Ontwikkelingsplan Weert" genoemd, werd op 13 juli 1959 door het gemeentebestuur een verzoek gericht aan de minister van Economische Zaken om over te gaan tot aanwijzing van de industrieterreinen Molenveld, Lozerweg en een gedeelte van Boshoverheide (met een totale omvang van 23 ha), waarop de "Premie- en prijsreductieregeling" toegepast zou kunnen worden.<sup>13</sup> Op 21 februari 1960 volgt de ministeriële aanwijzing van genoemde industrieterreinen.<sup>14</sup> Op 8 mei 1961 volgt een tweede verzoek tot aanwijzing van het terrein Boshoverbeek (gedeeltelijk) met een omvang van 12 ha.<sup>15</sup> Op 22 januari 1963 volgt de ministeriële aanwijzing, echter slechts voor 3 ha van betreffend terrein.<sup>16</sup> Een laatste verzoek tot aanwijzing volgt voor het industrieterrein "Leuken" op 24 maart 1966,<sup>17</sup> waarvoor de ministeriële aanwijzing wordt afgegeven op 21 oktober 1966.<sup>18</sup>

Met de aanwijzing en de daarop volgende ontsluiting van genoemde industrieterreinen komt het industrialisatieproces pas echt op gang.

Tussen 1959 en 1971 hebben zich op basis van de "Premie- en prijsreductieregeling" 30 nieuwe bedrijven gevestigd op de daarvoor aangewezen terreinen en hebben er zo'n 24 bedrijfsuitbreidingen plaatsgevonden.

Daarnaast komen er, buiten de betreffende regeling om, nog eens 45 nieuwvestigingen en 60 bedrijfsuitbreidingen tot stand.<sup>19</sup> Opmerkelijk daarbij is, dat het merendeel van deze nieuwvestigingen en bedrijfsuitbreidingen (80%) voor 1966 is gerealiseerd. Na 1966 is hierin een duidelijke terugval opgetreden.

De resultaten van het industrialisatieproces in deze periode kunnen min of meer worden afgeleid uit de omvang van de gronduitgifte van industrieterreinen. Tussen 1959 en 1970 heeft Weert de beschikking gekregen over 390 ha industrieterreinen, waarvan er in die periode 145 ha is uitgegeven, een gemiddelde industriële gronduitgifte van  $\pm 12$  ha per jaar.<sup>20</sup> (Ter vergelijking: aan het begin van de jaren tachtig zal de gemiddelde jaarlijkse gronduitgifte teruglopen tot  $\pm 3$  ha).

Gelijktijdig met en mede ten behoeve van de ontsluiting van genoemde industrieterreinen werden in die periode enkele belangrijke infrastrukturele werken uitgevoerd, zoals opgenomen in het "Plan voor Industriebevordering", waarvoor belangrijke financiële bijdragen werden verleend op basis van het provinciale 5-jarenplan "Maatregelen ter bevordering van de infrastructuur in het Probleemgebied Noordelijk Limburg en Midden Limburg ten westen van de Maas". Als belangrijkste project moet vooral genoemd worden de aanleg van vaste brugverbindingen over de Zuid-Willemsvaart ter hoogte van de industrieterreinen "Leuken" en "Molenveld/Boshoverbeek" en de daarop aansluitende aanleg van de Randweg om Weert in de jaren 1968-1971, met uitzondering van het gedeelte tussen de Roermondseweg en Maaseikerweg. Deze ontbrekende schakel is pas in 1983 tot stand gekomen. Met de aanleg van de Randweg wordt tegemoetgekomen aan de gewenste ontsluiting van de industrieterreinen. Bovendien ontstaat daardoor een verbeterde, zij het nog niet optimale verbinding tussen de E9 en E3 en kan het noord-zuid verkeer Eindhoven-Maastricht aanzienlijk sneller worden afgewikkeld.

Een derde pluspunt was gelegen in de mogelijkheid om het doorgaande en bestemmings(vracht) verkeer buiten het stadscentrum om te leiden, waardoor er een begin gemaakt kon worden met de (straten) reconstructie van de binnenstad. Een aanzet daartoe was al gegeven met de verbetering van de draaibrug (de zgn. stadsbrug)

over de Zuid-Willemsvaart in 1968. Met deze binnenstedelijke (straten) reconstructie zou tevens een aanzet worden gegeven voor een algehele binnenstedelijke vernieuwing en modernisering, waarvan de uitvoering in de jaren zeventig ter hand zou worden genomen.

Welke effecten hebben genoemde activiteiten nu gehad op het proces van industrialisatie en in het bijzonder op de bevordering van de werkgelegenheid. De beantwoording van deze vraag stuit op een tweetal problemen. In de eerste plaats is de registratie van het arbeidsplaatsen-aanbod als resultante van de vestiging c.q. uitbreiding van bedrijven op basis van de "Premie- en prijsreductieregeling" niet volledig. Voorzover gegevens beschikbaar zijn, zouden er tussen 17 april 1959 en 31 december 1968 op basis van genoemde regeling 2511 arbeidsplaatsen gecreëerd zijn, respectievelijk 2211 voor mannen en 300 voor vrouwen. Daarnaast is er echter nog sprake geweest van een toename van het arbeidsplaatsen-aanbod als gevolg van de vestiging c.q. uitbreiding van bedrijven buiten genoemde regeling om.

Gegevens daarvoor zijn echter niet of in onvoldoende mate beschikbaar. Dit probleem zou eventueel ondervangen kunnen worden door uit te gaan van de registratie van de werkgelegenheidsontwikkeling door het Gewestelijk Arbeidsbureau Midden-Limburg. In dat geval doet zich echter een tweede probleem voor, aangezien deze registratie geen betrekking heeft op de werkgelegenheidsontwikkeling van de gemeente Weert maar op die van het rayon Weert (= Weert, Nederweert, Hunsel en Stramproy).

Om toch een indicatie te kunnen geven van de resultaten van het industrialisatieproces in deze periode, is desalniettemin gekozen voor de registratie door het G.A.B. Een keuze, die gerechtvaardigd kan worden op grond van het feit, dat de ge-

Tabel 3: De ontwikkeling van de beroepsbevolking, het arbeidsplaatsenaanbod, de werkloosheid en het pendelsaldo, 1959-1971.<sup>21</sup>

	beroepsbevolking				Werkgelegenheid (in aantal arbeids- plaatsen)				werk- loosheid		pendel- saldo	
	mannen		vrouwen		mannen		vrouwen		man.	vr.	man.	vr.
	abs.	ind.	abs.	ind.	abs.	ind.	abs.	ind.				
1959	8900		3100		6875		3400		256		-1690	+220
1960	12450	100	4533	100	11000	100	5580	100	150		-1830	+200
1965	14950	120	5660	125	14050	127	6100	109	83	5	-1150	+445
1966	15550	125	5800	128	14225	129	6170	111	185	30	-1190	+385
1967	16000	129	5970	132	14830	135	5940	106	446	80	- 825	+ 85
1968	16150	130	6050	133	15225	138	6195	111	423	45	- 575	+120
1969	16300	131	6200	137	15540	141	6385	114	225	40	- 575	+210
1970	16490	132	6340	140	15755	143	6510	116	160	40	- 635	+200
1971	16800	135	6440	142	15790	144	6570	118	203	56	- 805	+185
Toe- name 1960- 1971	4350		2912		4790		990					

\* Aangezien is uitgegaan van de gegevens van het rayon Weert, is 1960 als index = 100 genomen. 1959 Heeft betrekking op de gemeente Weert.



meente Weert als grootste (centrum) gemeente voor een zeer belangrijk deel een stempel heeft gedrukt op de werkgelegenheidsontwikkeling in het rayon. Genoemde indicatie is gebaseerd op de ontwikkeling van de beroepsbevolking afgezet tegen de ontwikkeling van het aantal arbeidsplaatsen, het verloop van de werkloosheid en het pendel saldo. De laatstgenoemde twee indicatoren kunnen in dit verband beschouwd worden als de uitkomsten van de confrontatie tussen de ontwikkeling van de beroepsbevolking en het arbeidsplaatsen-aanbod.

Tabel 3 laat zien, dat tussen 1960 en 1971 de toename van het arbeidsplaatsenaanbod voor mannen groter is geweest dan de toename van de mannelijke beroepsbevolking. Desalniettemin is er in 1971 voor de mannelijke beroepsbevolking sprake van een tekort aan ruim 1000 arbeidsplaatsen. Dit tekort kan worden verklaard op grond van het gegeven, dat aan het begin van deze periode al sprake was van een aanzienlijk arbeidsplaatsentekort (1450), hetgeen mede de oorzaak was van een sterk uitgaande pendel. De toename van het aantal arbeidsplaatsen tussen 1960 en 1971 is onvoldoende groot geweest om dit aanvangstekort bij een gelijktijdige groei van de beroepsbevolking op te vangen.

Toch kunnen de resultaten, die in deze periode zijn geboekt, als positief beschouwd worden. Daarvoor kunnen 2 indicaties worden gegeven:

- 1 een additionele toename van het werkgelegenheidsaanbod boven de toename van de beroepsbevolking.
- 2 een stabiliseren van de werkloosheid op het niveau van 1960 bij een gelijktijdig afnemen van het negatieve pendelsaldo. Een opmerkelijk verschijnsel in deze periode betreft de sterke toename van de werkloosheid onder mannen in de jaren 1967 en 1968. Een toename, die niet te verklaren is op grond van de ontwikkeling in de beroepsbevolking en het arbeidsplaatsenaanbod. Gelet op de sterke afname van het negatieve pendelsaldo in die jaren moet worden aangenomen, dat de stijging van de werkloosheid is veroorzaakt door het wegvallen van arbeidsplaatsen voor pendelaars buiten de regio.

Wordt de ontwikkeling van de vrouwelijke beroepsbevolking afgezet tegen de ontwikkeling van het arbeidsplaatsenaanbod voor vrouwen, dan resulteert een geheel ander beeld. De toename van het aantal arbeidsplaatsen blijft daar namelijk naar verhouding sterk achter bij de toename van de beroepsbevolking. Niet zo opmerkelijk gezien het feit, dat het arbeidsplaatsenaanbod in 1960 een fors overschot vertoont ten opzichte van de totale vrouwelijke beroepsbevolking. Dit "overschot" blijft tijdens de gehele periode 1960-1971 aanwezig, al neemt het tussen 1960 en 1965 sterk af als gevolg van de relatief sterke groei van de vrouwelijke beroepsbevolking en slaat het in 1967 tijdelijk om in een tekort als gevolg van de sluiting van tricotagefabriek Beeren, waar het personeelsbestand voor 75% uit vrouwen bestond. Inherent aan dit overschot was een sterk positief pendelsaldo en een geringe werkloosheid.

Tegen deze achtergrond lijkt de werkgelegenheidssituatie voor vrouwen in deze periode een positieve ontwikkeling te hebben doorgemaakt. Zoals echter uit de beschrijving van de periode 1970-1985 zal blijken, is de toename van het arbeidsplaatsenaanbod voor vrouwen tussen 1960 en 1970 van een te geringe omvang geweest om de toename van de vrouwelijke beroepsbevolking in de daarop volgende periode, waarin als gevolg van een toenemende deelname van de vrouw aan het arbeidsproces een zeker inhaaleffect te onderkennen is, te kunnen opvangen.

Wanneer de ontwikkeling van het arbeidsplaatsenaanbod over de periode 1960-1970 wordt uitgesplitst naar sector, dan zijn daarin enkele duidelijke verschuivingen waar te nemen.

Tabel 4 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 4: De ontwikkeling van het arbeidsplaatsenaanbod naar sector, 1959-1970 (absoluut en als aandeel in het totale arbeidsplaatsenaanbod).<sup>22</sup>

	industrie			landbouw			diensten			totaal		
	m	v	t	m	v	t	m	v	t	m	v	t
	abs. %	abs. %	abs. %	abs. %	abs. %	abs. %	abs. %	abs. %	abs. %	abs.	abs.	abs.
1959	3825	1300	5125	900	900	1800	2150	1200	3350	6875	3400	10275
	55.6	38.2	49.9	13.1	13.1	17.5	31.3	35.3	32.6			
1960	4575	1650	6225	2770	2180	4950	3655	1750	5405	11000	5580	16580
	41.6	29.6	37.5	25.2	39.1	29.9	33.2	31.3	32.6			
1965	7255	2190	9445	2430	880	3310	4385	3030	7415	14050	6100	20150
	51.6	35.9	46.9	17.3	14.4	16.4	31.2	49.7	36.7			
1970	8470	2110	10580	1850	600	2450	5375	3800	9175	15755	6510	22265
	53.8	32.4	47.5	11.7	9.2	11.0	34.1	58.4	41.2			
1971	8545	2070	10615	1740	600	2340	5505	3900	9405	15790	6570	22360
	54.1	31.5	47.5	11.0	9.1	10.5	34.9	59.4	42.0			

Genoemde verschuivingen hebben betrekking op de sterke toename van de aandelen van de industriële en dienstensector in de ontwikkeling van het totale arbeidsplaatsenaanbod tussen 1960 en 1971 in het rayon Weert (1959 heeft betrekking op de gemeente Weert). Deze toename is ten koste gegaan van het werkgelegenheidsaandeel van de agrarische sector. In dit beeld moet echter een differentiatie aangebracht worden tussen de positie van de mannelijke en vrouwelijke beroepsbevolking. De mannelijke beroepsbevolking heeft in de betreffende periode met name emplooi gevonden in de industriële sector, terwijl het aandeel in de dienstensector naar verhouding sterk is achtergebleven. Voor de vrouwelijke beroepsbevolking is er daarentegen sprake van een precies omgekeerde situatie. Zij heeft vooral in de dienstensector emplooi gevonden, waarbij haar deelname aan de industriële sector beperkt is gebleven en na 1965 zelfs een terugval te zien geeft als gevolg van de sluiting van tricotagefabriek Beeren in 1967.

De periode 1960-1971 overziend, kan worden gesteld, dat de aanwijzing van Weert als primaire ontwikkelingskern zonder meer heeft geleid tot een versterking van de werkgelegenheidsontwikkeling zowel in de industriële als in de dienstensector. In die zin kan deze periode zonder meer als succesvol worden beschouwd. Anderzijds moet de vraag gesteld worden of in deze periode niet te veel het accent is gelegd op de bevordering van het industrialisatieproces en naar verhouding te weinig op de uitbouw van de dienstensector.

Verondersteld moest namelijk worden, dat de rationalisatie en mechanisatie/automatisering van de industriële productieprocessen, die in het midden van de jaren zestig sterk doorzetten, zouden leiden tot een uitstoot van arbeidsplaatsen en daarmee tot een afnemende werkgelegenheids groei in deze sector. Ter compensatie zou de noodzakelijke groei in het totale werkgelegenheidsaanbod vooral in de dienstensector tot stand gebracht moeten worden. Op grond van de landelijke werkgele-

genheidsontwikkeling tussen 1960 en 1970 kan worden vastgesteld, dat daar inderdaad sprake is geweest van een versterking van de dienstensector, waarbij de ontwikkeling in het rayon Weert duidelijk achterblijft.

Tabel 5: De ontwikkeling van het arbeidsplaatsenaanbod naar sector als aandeel in het totale arbeidsplaatsenaanbod, 1960-1970, Nederland en rayon Weert.<sup>23</sup>

		Industrie	Landbouw	Diensten
1960	Nederland	39	11.1	49.9
	rayon Weert	37.5	29.9	32.6
1970	Nederland	37.9	7	55.1
	rayon Weert	47.5	11.0	41.2

De consequenties van het "achterblijven" van de dienstensector in het rayon Weert, die in vergelijking met de landelijke ontwikkeling niet zozeer een autonome groei doormaakte, maar in belangrijke mate werd bepaald door en afhankelijk was van de ontwikkeling in de industriële sector, zullen in de volgende periode aan de orde komen.

Bij ministeriële beschikking van 5 augustus 1971 werd de "Premie- en prijsreductieregeling", waarvan de benaming in 1968 gewijzigd was in "Investeringspremieregeling regionale vestiging en industriële bedrijven", voor Weert met ingang van 15 augustus 1971 tijdelijk ingetrokken.<sup>24</sup> Deze intrekking volgde in het kader van de wijziging in het regionale stimuleringsbeleid van het rijk, waarbij het accent werd verlegd naar de specifieke probleemgebieden, waar de werkloosheid inmiddels structurele vormen had aangenomen.

Deze probleemgebieden werden gevormd door de noordelijke provincies (Groningen, Friesland en Drente) en het herstrukturingsgebied Zuid Limburg. Genoemde beschikking gaf het gemeentebestuur aanleiding de minister te verzoeken de tijdelijke intrekking van de "Investeringspremieregeling" voor Weert op te heffen. In zijn schrijven van 9 december 1971<sup>25</sup> motiveert het gemeentebestuur dit verzoek als volgt:

"Een vrij plotselinge beëindiging van de begeleidende maatregelen brengt naar onze vaste overtuiging het gevaar met zich mee, dat deze gemeente niet kan toegroeien naar het beoogde niveau van zelfstandige ontwikkeling en ontplooiing, maar dat zij zal terugvallen in een toestand, waarin opnieuw de zeer bedenkelijke status van "struktureel zwak gebied" zal worden verkregen. In dit verband mag naar onze mening niet verwaarloosd worden het feit, dat begeleidende overheidsmaatregelen in Belgisch Limburg tot een bijna stormachtige ontwikkeling aldaar hebben geleid.

Het wegvallen van de stimuleringsmaatregelen voor Weert en omgeving krijgt derhalve een dubbel ongunstig effect".

Dit verzoek sorteert echter geen enkel effect en de tijdelijke intrekking dreigt een permanente te worden. Nadat op 28 februari 1975 door het ministerie van Economische Zaken bekend gemaakt was, dat Weert niet zou worden opgenomen in de verruiming van het toepassingsgebied van de "Investeringspremieregeling", be-

sloot de gemeenteraad - op initiatief van de toenmalige fractie "Persoon" - in zijn vergadering van 1 mei 1975 een motie aan te nemen, waarin teleurstelling werd uitgesproken over dit besluit en waarin het college van burgemeester en wethouders werd verzocht alles in het werk te stellen om te bewerkstelligen, dat Weert alsnog zou worden opgenomen in het toepassingsgebied van de "Investeringspremieregeling".<sup>26</sup> Op 29 mei 1975 gaat - ter uitvoering van genoemde motie - opnieuw een verzoek uit naar de minister van Economische Zaken om de tijdelijke intrekking van de "Investeringspremieregeling" voor Weert op te heffen.<sup>27</sup> Op 26 juni 1975 antwoordt de minister daartoe geen aanleiding te zien en het verzoek te zullen betrekken bij de herweging van het regionale beleid, die per 1 januari 1977 zal plaatsvinden.<sup>28</sup> Naar aanleiding van dit antwoord nam de gemeenteraad in zijn vergadering van 26 februari 1976 voor de tweede maal een motie aan - op initiatief van de toenmalige fractie "Centrum Groepering" - die dezelfde strekking had als de motie van 1 mei 1975.<sup>29</sup> Opnieuw gaat er een brief uit naar de minister met het verzoek tot opheffing van de tijdelijke intrekking van de "Investeringspremieregeling" (17 maart 1976).<sup>30</sup> Het antwoord van de minister blijft echter uit. In de daarop volgende jaren volgen - met inschakeling van het provinciaal bestuur van Limburg, enkele landelijke politieke partijen en de vakbonden - nog meer initiatieven om de minister van Economische Zaken te bewegen het besluit van 5 augustus 1971 in te trekken en Weert opnieuw op te nemen in het toepassingsgebied van de "Investeringspremieregeling". Resultaat blijft echter uit. Zonder rijkssteun gaat Weert vervolgens de periode 1970-1985 in.

### FASE 3: 1970 - 1985

De vrees, die door het gemeentebestuur van Weert - naar aanleiding van de intrekking van de "Investeringspremieregeling",<sup>32</sup> in zijn schrijven van 9 december 1971 aan de minister van Economische Zaken was verwoord, bleek niet geheel ongegrond. De economische ontwikkeling in de regio Weert zou na 1970 een sterke teruggang te zien geven en een dieptepunt bereiken in de jaren 1982 en 1983. Het lijkt voor de hand te liggen de oorzaak van deze teruggang te leggen bij de intrekking van de "Investeringspremieregeling".

Een dergelijke samenhang is echter niet realistisch en de feitelijke oorzaak moet in een veel bredere context gezien worden. Zowel nationaal als internationaal tekenden zich na 1970 namelijk enkele ontwikkelingen af, die een diepgaande economische recessie zullen inleiden en sterk zullen ingrijpen in de regionale economische ontwikkeling. Tijdens de oliecrisis van 1973 komt de economische teruggang voor het eerst in alle duidelijkheid naar voren. De economische groei, waarvoor in de jaren zestig een solide basis leek te zijn geschapen, begint vanaf 1970 een neerwaartse lijn te vertonen. Bedroeg deze groei, uitgedrukt in het nationaal inkomen, in de periode 1960-1970 nog 5,6% per jaar, na 1970 neemt deze groei sterk af tot 4,9% per jaar in de periode 1970-1973 en vervolgens tot 1,7% per jaar in de periode 1974-1979.<sup>31</sup>

De sterke loon- en prijsstijgingen, die volgden op de economische groei van de jaren zestig, de daarmee samenhangende verslechterende concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland, een afnemende binnenlandse afzetmarkt, de sterk stijgende grondstoffen- en energieprijzen, het ondoorzichtige industrie- en steunbeleid van de overheid, een onvoldoende ondersteuning door de overheid van nieuwe ondernemersinitiatieven en innoverende maatregelen, frustreerden de investeringen of gaven aanleiding tot een wijziging in het investeringsgedrag, waarbij

een verschuiving optrad van breedte- naar diepte-investeringen (de vervanging van menskracht door de "machine"). De gevolgen bleven niet uit: het aantal (dure) arbeidsplaatsen werd ingekrompen en in vele gevallen vervangen door geautomatiseerde produktietechnieken. Doordat in de industriële sector onvoldoende nieuwe arbeidsplaatsen werden gecreëerd en de toename van het arbeidsaanbod in de dienstensector van onvoldoende omvang was om de uitstoot van industriële arbeidsplaatsen en de groei van de beroepsbevolking op te vangen, nam de werkloosheid sterk in omvang toe.

Het is onmiskenbaar, dat deze ontwikkelingen ook sterk negatief hebben ingewerkt op de regionale economische ontwikkeling.

Een indicatie van deze negatieve effecten op de economische structuur en de ontwikkeling van de regio Weert kan worden gegeven aan de hand van de ontwikkeling van de belangrijkste arbeidsmarkt bepalende factoren gedurende de periode 1970-1985.

Tabel 6: De arbeidsmarktontwikkeling in de regio Weert, 1970-1985.

Absoluut en naar index 1970 = 100.<sup>32</sup>

	1970			1975			1980			1985		
	m	v	t	m	v	t	m	v	t	m	v	t
Beroeps bevolking	16490	6340	22840	16850 (102)	5450 (85)	22300 (98)	17500 (106)	6500 (103)	24000 (105)	18500 (112)	8200 (129)	26700 (117)
Werkgelegenheid:												
Industrie	8470	2110	10850	8150 (96)	1805 (86)	9955 (94)	9010 (106)	1670 (79)	10680 (101)	9260 (109)	1760 (83)	11020 (104)
Landbouw	1850	600	2450	1650 (89)	675 (112)	2325 (95)	1540 (83)	1170 (195)	2710 (111)	1250 (68)	710 (118)	1960 (80)
Diensten	5375	3800	9175	5800 (108)	2860 (75)	8660 (94)	5140 (96)	2980 (78)	8120 (89)	6190 (115)	5210 (137)	11400 (124)
Totaal	15695	6510	22205	15600 (99)	5340 (82)	20940 (94)	15690 (100)	5790 (89)	21480 (96)	16700 (106)	7680 (118)	24380 (110)
Werkloosheid	160	40	200	833	358	1191	695	685	1380	2479	1487	3966

De groei van de werkgelegenheid, die tussen 1959 en 1970 tot stand was gebracht, stagneert na 1970 en slaat vervolgens om in een daling. Het arbeidsplaatsenaanbod neemt tot 1975 sterk af (1265), maar vertoont tussen 1975 en 1980 weer een lichte toename, al blijft dit aanbod in 1980 onder het niveau van 1970. Na 1980 neemt het aantal arbeidsplaatsen onder invloed van een algehele economische opleving in versterkte mate toe. Het dieptepunt van de economische recessie, dat wordt bereikt in 1983, lijkt dan voorbij.

De arbeidsplaatsenontwikkeling na 1970 levert voor de mannelijke en vrouwelijke beroepsbevolking echter een verschillend resultaat op. Het verlies aan arbeidsplaatsen tussen 1970 en 1980 is namelijk vooral ten koste gegaan van de vrouwelijke beroepsbevolking, zowel in de industriële als in de dienstensector. Vooral het verlies aan arbeidsplaatsen in de dienstensector is naar verhouding erg groot geweest, hetgeen de relatief zwakke positie van deze sector in het rayon Weert nog

eens benadrukt. Een positie, die een te sterke afhankelijkheidsrelatie vertoont met de industriële sector en een te geringe autonome ontwikkeling heeft door-  
gemaakt.

Een opmerkelijk gegeven betreft de sterke toename van het arbeidsaanbod voor vrouwen in de agrarische sector tussen 1970 en 1980. Opmerkelijk, omdat het aandeel van de agrarische sector in het totale werkgelegenheidsaanbod al vanaf 1960 duidelijk aan het afnemen is. Duidelijk is wel, dat deze toename waarvoor geen eenduidige verklaring te geven is, de feitelijke positie van de vrouwelijke beroepsbevolking in de totale werkgelegenheidsontwikkeling tussen 1970 en 1980 enigszins camoufleert.

Het verlies aan arbeidsplaatsen voor de mannelijke beroepsbevolking heeft tijdens de gehele periode plaatsgevonden in de agrarische sector, tot 1975 in de industriële sector en tussen 1975 en 1980 in de dienstensector.

Het totale verlies aan arbeidsplaatsen bedraagt tussen 1970 en 1980 725 en is volledig ten koste gegaan van de vrouwelijke beroepsbevolking. Na 1980 is er weer sprake van een toename van het arbeidsplaatsenaanbod, met een totale omvang van 2900 tot 1985. Deze toename heeft zowel voor de mannelijke als vrouwelijke beroepsbevolking in hoofdzaak plaatsgevonden in de dienstensector, hetgeen in belangrijke mate moet worden toegeschreven aan een inhaaleffect ten opzichte van het verlies aan arbeidsplaatsen tussen 1970 en 1980.

Wordt de (negatieve) ontwikkeling van het arbeidsplaatsenaanbod afgezet tegen de ontwikkeling van de beroepsbevolking, die tussen 1970 en 1985 een constante toename te zien heeft gegeven, dan resulteert daaruit een toenemend spanningsveld tussen de vraag- en aanbodzijde van de arbeidsmarkt.

Dit spanningsveld komt tot uitdrukking in het verloop van het werkloosheidscijfer, dat tussen 1970 en 1985 een explosieve groei te zien geeft en medio 1983 een hoogste niveau bereikt. In augustus van 1983 zijn in het rayon Weert 3156 mannen (19.2% van de afhankelijke beroepsbevolking) en 1691 vrouwen (32.8%) werkloos. Voor Limburg en Nederland bedragen deze percentages in diezelfde maand respectievelijk 19.0% - 25.8% en 16.6% - 19.0%.<sup>33</sup> Na 1983 neemt de werkloosheid als gevolg van het economisch herstel weer geleidelijk af en zet de daling zich vooral na 1985 verder door.

Dat de werkloosheid in 1985 t.o.v. 1980 toch zo sterk is toegenomen ondanks het werkgelegenheids Herstel in diezelfde periode, moet worden toegeschreven aan een soort na-ijleffect van de ontwikkelingen tussen 1970 en 1980. De toename van het aantal arbeidsplaatsen tussen 1980 en 1985 blijkt nog onvoldoende sterk om het verlies aan arbeidsplaatsen in de daaraan voorafgaande periode en de gelijktijdige groei van de beroepsbevolking op te vangen.

Tabel 7 geeft een overzicht van de ontwikkeling van de werkloosheidspercentages voor mannen en vrouwen in het rayon Weert, Limburg en Nederland tussen augustus 1983 en mei 1987. De percentages voor de jaren 1984 t/m 1986 zijn gebaseerd op jaargemiddelden.<sup>34</sup>

De afname van de werkloosheid is onmiskenbaar. Opvallend daarbij is de positieve ontwikkeling, die het rayon Weert vanaf 1983 heeft doorgevoerd.

In augustus 1983 nog geconfronteerd met werkloosheidspercentages, die boven die van Limburg en Nederland lagen, in mei 1987 zijn deze percentages voor de mannen onder die van Limburg en Nederland gekomen, voor de vrouwen onder die van Limburg. M.a.w. een sterker herstel van de werkloosheidsontwikkeling in het rayon Weert ten opzichte van de werkloosheidsontwikkeling in Limburg en Nederland.

Tabel 7.

	Rayon Weert		Limburg		Nederland	
	m	v	m	v	m	v
augustus 1983	19.2	32.8	19.0	25.8	16.6	19.0
1984	16.5	26.4	18.7	24.4	16.4	19.0
1985	14.5	22.7	16.3	22.3	14.8	18.5
1986	12.9	20.5	14.4	21.3	13.4	17.5
mei 1987	9.2	18.1	12.9	19.9	12.5	16.5

De vraag is in hoeverre deze naar verhouding sterkere afname van de werkloosheid in het rayon Weert een directe samenhang vertoont met de ontwikkeling en samenstelling van het arbeidsplaatsenaanbod. Een analyse van de ontwikkeling van het arbeidsplaatsenaanbod naar sector wijst uit, dat er tussen 1970 en 1985 in de aandelen van de onderscheiden sectoren in deze ontwikkeling een verschuiving heeft plaatsgevonden van de industriële naar de dienstensector. Deze verschuiving komt nagenoeg geheel voor rekening van de vrouwelijke beroepsbevolking, die het aandeel in de dienstensector ziet toenemen van 58.4% in 1970 tot 67.8% in 1985. Het aandeel van de mannen in de dienstensector loopt op van 53.8% in 1970 tot 55.4% in 1985. De toename van het aandeel van de gehele dienstensector in het totale arbeidsplaatsenaanbod loopt van 41.2% in 1970 tot 46.7% in 1985.

Het aandeel van de industriële sector in het totale arbeidsplaatsenaanbod in het rayon Weert verschuift van 48.9% in 1970 naar 45.2% in 1985.<sup>35</sup>

Ten opzichte van de ontwikkeling van het arbeidsplaatsenaanbod in Nederland, waarin het aandeel van de dienstensector oploopt van 55.1% in 1970 tot 68% in 1985 en waarin het aandeel van de industriële sector afneemt van 37.9% in 1970 tot 30.6% in 1985,<sup>36</sup> blijft het aandeel van de dienstensector in het rayon Weert in het totale arbeidsplaatsenaanbod duidelijk achter, terwijl het aandeel van de industriële sector zich nagenoeg stabiliseert. Een ontwikkeling in het rayon Weert, die als minder positief beschouwd zou kunnen worden, omdat op nationaal niveau ervan wordt uitgegaan, dat de groei van de werkgelegenheid de komende jaren vooral in de dienstensector gerealiseerd zal moeten worden. Verondersteld wordt namelijk dat, als gevolg van een toenemende produktautomatisering in de industriële sector, de werkgelegenheidsontwikkeling daar een afnemende tendens zal gaan vertonen.

Anderzijds moet worden gesteld, dat de aanzet voor het economisch herstel aan het begin van de jaren tachtig toch vooral ook zijn oorsprong heeft gevonden in de industriële sector. Een aanzet, waarop in 1981 al werd gewezen door de Adviescommissie inzake het Industriebeleid (de Commissie Wagner). Deze commissie was door de minister van Economische Zaken in het leven geroepen om de Raad van Ministers te adviseren omtrent de wenselijkheid van wijzigingen in het beleid van de rijksoverheid, welke zouden kunnen bijdragen aan oplossingen van het vraagstuk met betrekking tot de Nederlandse industrie. In haar advies kwam de commissie tot de aanbeveling, dat er een beleidsombuiging zou moeten plaatsvinden van een steunbeleid naar een stimuleringsbeleid voor het industriële bedrijfsleven.<sup>37</sup> "Herstel van vitale delen van ons industrieel apparaat zal op korte termijn aandacht moeten krijgen, terwijl tegelijkertijd een op herindustrialisatie gericht beleid zal moeten worden gestart. Dit kan worden bereikt door een tweesporenbenadering: herstel van het kansrijke bestaande door een behoorlijk sociaal economisch beleid met een daarbij behorend industriebeleid enerzijds en een herindustrialisatiebeleid anderzijds".

Onder invloed van de werkzaamheden van genoemde commissie heeft een herwaardering plaatsgevonden voor de industriële sector en het daarop afgestemde beleid i.c. een gericht en selectief industrie- en herindustrialisatiebeleid ter bevordering van kansrijke bedrijvigheid. Deze herwaardering heeft ook op regionaal niveau geleid tot een zekere beleidsaanpassing, die voor het rayon Weert als volgt kan worden geïllustreerd.

In de periode 1959-1980 ligt het accent in het regionaal economisch beleid in hoofdzaak in de voorwaardenscheppende sfeer. Verklaarbaar omdat in de periode 1959-1971 op basis van de "Investeringspremieregeling" en het provinciale 5-jarenplan "Maatregelen ter bevordering van de infrastructuur" de financiële mogelijkheden geboden werden om de voorwaarden voor industrievestiging te optimaliseren door middel van de aanleg en ontsluiting van industrieterreinen en het opheffen van knelpunten in met name de verkeersinfrastructuur. Voorbeelden hiervan werden al gegeven. Op grond van de resultaten, die tussen 1959 en 1971 waren geboekt, wordt dit voorwaardenscheppend beleid ook na intrekking van de "Investeringspremieregeling" in 1971 doorgezet. Dit beleid manifesteert zich vooral door de versterking van het aanbod van industrieterreinen en de optimalisering van de ontsluiting ervan. Op infrastruktureel gebied vindt er evenwel een zekere verschuiving plaats. De belangrijkste knelpunten in de verkeersinfrastructuur waren inmiddels al weggenomen en na 1971 krijgen andere dan de specifiek op de industriebevordering gerichte aspecten aandacht. Aan het begin van de jaren zeventig wordt een begin gemaakt met de reconstructie van de binnenstad, die aan moderne wikeleisen moet worden aangepast. De binnenstad wordt autovrij gemaakt en er komen voetgangerspromenades. Het winkelbestand ondergaat een modernisering, hetgeen zijn hoogtepunt krijgt in de bouw van het overdekte winkelcentrum "de Munt" in 1974.

In dit complex zijn tevens enkele sociaal-culturele voorzieningen ondergebracht, zoals de schouwburg en de openbare bibliotheek en leeszaal.

Met de vestiging van enkele grootwinkelbedrijven zoals Albert Heijn (1972), Hema (1974) en V&D (1977) krijgt Weert een duidelijke regionale centrumfunctie.

Gelijktijdig met deze activiteiten wordt uitvoering gegeven aan de uitbouw van het voorzieningenbestand op sociaal-cultureel, maatschappelijk en onderwijskundig gebied. In dit voorzieningenbestand moet het lange tijd ontbreken van middelbaar beroepsonderwijs als een zwak punt worden beschouwd.

Tot 1983 ontbraken voor de economische ontwikkeling van Weert zo belangrijke opleidingen als middelbaar technisch- en economisch administratief onderwijs. Het aanbod van middelbaar beroepsonderwijs bestond tot die tijd alleen uit het M.H.N.O. In 1983 en 1984 komen echter respectievelijk de vestigingen van het K.M.B.O. en het M.E.A.O. tot stand. Voor het M.T.O., waaruit een belangrijke instroom in de industriële sector zou moeten plaatsvinden, blijkt in Weert geen voldoende draagvlak aanwezig.

Samenvattend kan worden gesteld, dat in deze periode de activiteiten met name gericht zijn geweest op de verbetering en versterking van het algehele woon- en vestigingsklimaat.

De relatie overheid-ondernemer kan in de periode tot 1980 getypeerd worden als een relatie op afstand. Van een rechtstreekse bemoeienis van die overheid met ondernemersactiviteiten was geen sprake en deze werd ook niet verwacht. De aandacht van de lokale overheid richtte zich vooral op het voorwaardenscheppend beleid ten behoeve van de nieuwvestiging of uitbreiding van bedrijven. In reactie op het sterk teruglopen van economische activiteiten c.q. het uitblijven van nieuwves-





*Overdekt winkelcentrum de Munt met daarin sociaal-culturele voorzieningen.*

tigingen en bedrijfsuitbreidingen en in navolging van de door de commissie Wagner voorgestane beleidsomgeving, wordt die aandacht - onder gelijktijdige voortzetting van het voorwaardenscheppend beleid - na 1980 in toenemende mate gericht op de mogelijkheden, die er vanuit het gevestigde bedrijfsleven aanwezig zijn voor nieuwe of afgeleide activiteiten, die kunnen bijdragen aan een versterking van de economische structuur en de werkgelegenheidssituatie. Deze beleidsomgeving leidde tot een verruiming van de taakstelling van de lokale overheid: het volgen van bedrijfseconomische ontwikkelingen in ondernemingen, het vroegtijdig signaleren van mogelijke knelpunten of initiatieven en het aanbieden van mogelijkheden ter advisering en/of bemiddeling, m.a.w. een meer dienstverlenende en intermediaire rol van de lokale overheid naar het bedrijfsleven.

Om deze taakstelling, die in de voorafgaande perioden ten dele op een meer ad-hocmatige wijze was uitgevoerd, te kunnen waarmaken, is er aan het begin van de jaren tachtig een gemeentelijk contactpunt voor het bedrijfsleven ingesteld, dat als zodanig naar buiten toe opereert en herkenbaar is voor het bedrijfsleven.

Terugkerend naar de vraag in hoeverre de afname van de werkloosheid in het rayon Weert, die na medio 1983 aanzienlijk sterker is geweest dan in Limburg en

Nederland, een directe samenhang vertoont met de daar opgetreden ontwikkeling en samenstelling van het arbeidsplaatsenaanbod, kan worden gesteld, dat dit herstel voor een belangrijk deel is terug te voeren tot de sterke positie, die de industriële sector in de economische structuur van deze regio heeft ingenomen en nog inneemt. De algehele herwaardering voor de industriële sector, die na 1980 heeft plaatsgevonden, en het daarop afgestemde, ook regionale beleid hebben daarin een belangrijke bijdrage geleverd.

Voor de toekomstige economische ontwikkeling van de regio Weert lijkt het echter van belang om naast de versterking van de industriële sector initiatieven te nemen tot en voorwaarden te scheppen voor een verdere autonome ontwikkeling van de dienstensector. Hiermee dient te worden bereikt, dat een diversificatie van de economische structuur tot stand wordt gebracht en de economische afhankelijkheid van een enkele sector i.c. de industriële sector wordt verkleind. Bovendien moet worden verwacht, dat een belangrijk deel van de groei van de beroepsbevolking, rekening houdend met de opleidingsachtergrond van deze beroepsbevolking, zal moeten worden opgevangen in de dienstensector.

## NOTEN

1. M. Coolen, "Van agrarische gemeente naar regionale industriekern. Factoren in de periode 1796-1965, die leidden tot de industrialisatie van Weert", Weert 1976.
2. Idem.
3. Gemeente-archief Weert, "Loop der bevolking in verband met industriële ontwikkeling".
4. Centraal Bureau voor de Statistiek, bevolkingsgegevens.
5. Idem.
6. Idem.
7. Idem.
8. Gemeente-archief Weert, "Loop der bevolking in verband met industriële ontwikkeling".
9. Idem.
10. Gemeente-archief Weert, "Premie- en prijsreductieregeling Bevordering industrialisatie ontwikkelingskernen".
11. Idem.
12. Idem.
13. Gemeente-archief Weert, "Bevordering industrialisatie ontwikkelingskernen".
14. Idem.
15. Idem.
16. Idem.
17. Idem.
18. Idem.
19. Gemeente-archief Weert, "Overzichten industrialisatie vanaf 1959".
20. Etil, "Enquête bedrijfsterrainen in Limburg 1980".

21. Gewestelijk Arbeidsbureau Midden-Limburg, "Arbeidsmarktbeschrijvingen".
22. Idem.
23. Stuurgroep Onderzoek sociaal-economische structuur in Noord- en Midden-Limburg, "Sociaal-economische ontwikkelingen in Noord- en Midden-Limburg, inventarisatie 1960-1975, Maastricht 1976.
24. Gemeente-archief, "Premie- en prijsreductieregeling Bevordering industrialisatie ontwikkelingskernen".
25. Idem.
26. Idem.
27. Idem.
28. Idem.
29. Idem.
30. Idem.
31. T. Bruekers, "De industriële ontwikkeling van de gemeente Weert, 1945-1980", Weert 1982.
32. Gemeente Weert, "Sleutel tot werkgelegenheid", Weert 1981.
33. Districtsbureau voor de arbeidsvoorziening in Limburg, "Overzichten van de arbeidsmarktsituatie".
34. Idem.
35. Gewestelijk Arbeidsbureau Midden Limburg: "Arbeidsmarktbeschrijvingen".
36. Centraal Bureau voor de Statistiek, Statistisch zakboek 1986".
37. Adviescommissie inzake het industriebeleid, "Een nieuw industrieel elan", 1981.

